

بررسی آگاهی، نگرش و عملکرد اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان در مورد آموزش جامعه‌نگر پزشکی در سال ۱۳۷۷

نادر اسماعیل نسب* - آزاد قدیمی**

چکیده:

آموزش جامعه‌نگر پزشکی (Community oriented medical Education) راهی بسوی آموزش پزشکی است، آموزشی که بر گروه‌های جمعیتی و افراد جامعه با توجه به نیازهای بهداشتی آن اجتماع متمرکز شده و در تمام جنبه‌های عملیاتی خود، اولویت مشکلات بهداشتی و درمانی کشور مربوط به خود را در نظر می‌گیرد.

در این مطالعه توصیفی به تعداد ۷۹ نفر از اعضای هیئت علمی که در شهرستان سنندج حضور داشتند پرسشنامه کتبی تحویل داده شد. ۵۹ پرسشنامه جمع‌آوری شد و اطلاعات از طریق نرم افزار آماری SPSS - WIN وبا استفاده از میزان و درصد محاسبه شد.

نتایج حاصله بدین شرح بود که ۳۲/۲ درصد آنها آگاهی زیاد، ۳۷/۳ درصد آگاهی متوسط و ۲۰/۵ درصد آگاهی کم از آموزش جامعه‌نگر پزشکی داشتند. در بررسی اعضای هیئت علمی در دو گروه مربی و استاد یار مشخص شد که ۴۵/۴۶ درصد مربیان آگاهی زیاد ۲۷/۲۷ درصد آگاهی متوسط و ۲۷/۲۷ درصد آگاهی کم داشتند. در صورتیکه در گروه استادیاران ۲۴/۳۳ درصد آنها آگاهی زیاد ۴۳/۲۴ درصد آنها آگاهی متوسط و ۳۲/۴۳ درصد آگاهی کم داشتند. ۱۰/۲ درصد اعضای هیئت علمی تفاوت یادگیری دانشجویان را در دو روش آموزش جامعه‌نگر پزشکی و سنتی از نظر مهارت بالینی - حل مشکلات بهداشتی و سطح علمی در حد زیاد، ۲۳/۷ درصد در حد متوسط و ۶۶/۱ درصد در حد کم توصیف کرده بودند که در تفکیک اعضای هیئت علمی به دو گروه مربی و استاد یاری نتایج مشابهی بدست آمد.

در ضمن ۹۵/۵ درصد مربیان و ۸۹/۱۹ درصد استادیاران با برنامه‌های آموزش جامعه‌نگر پزشکی موافق بودند. در مورد عملکرد اعضای هیئت علمی نتایج بدین شرح بود که ۱۸/۶ درصد آنها عملکرد متوسط و ۲۰/۳ درصد عملکرد ضعیف داشتند و ۶۱ درصد آنها فاقد هرگونه عملکردی بودند که براساس رتبه دانشگاهی در دو گروه مربی و استاد یار نیز نتایج مشابهی حاصل شد.

واژه‌های کلیدی: KAP، اعضای هیئت علمی - آموزش جامعه‌نگر

مقدمه:

افراد جامعه با توجه به نیازهای بهداشتی آن اجتماع متمرکز شده و در تمام جنبه‌های عملیاتی خود

آموزش جامعه‌نگر پزشکی راهی بسوی آموزش پزشکی است، آموزشی که بر گروه‌های جمعیتی و

* ایدئولوژیست و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان

** پزشک عمومی



بررسی این موضوع در دانشگاه علوم پزشکی کردستان در مورد آموزش پزشکی جامعه نگر به عمل آوریم تا با استفاده از نتایج حاصل از آن برنامه‌ای مناسب جهت ارائه هر چه بهتر برگزار شدن آموزش جامعه نگر پایه‌ریزی شود، و در صورت لزوم برنامه‌ای جهت آموزش اساتید در این رابطه تدوین گردد.

روش اجرا:

این مطالعه توصیفی بوده و تمامی اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان را در سال ۱۳۷۷ در بر گرفته است.

روش نمونه بصورت سرشماری بود و حجم نمونه کل اعضای هیئت علمی، که تعداد آنها ۷۹ نفر بود.

اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه کتبی حاوی ۲۱ سوال کسب شد پرسشنامه حاوی دو قسمت بود یک قسمت شناسه و قسمت دوم حاوی سئوالات بود از کل ۲۱ سوال پرسشنامه ۸ سوال در مورد آگاهی و ۶ سوال در مورد نگرش و ۷ سوال در رابطه با عملکرد اعضای هیئت علمی بود.

اطلاعات از طریق نرم افزار آماری SPSS - Win و با استفاده از میزان و درصد محاسبه شد.

نتایج:

در بررسی پاسخهای اعضای هیئت علمی به سئوالاتی در مورد آشنایی با واژه آموزش جامعه نگر پزشکی مشخص شد که (۹۱/۵٪) باین واژه آشنایی داشته و (۸/۵٪) با این واژه آشنایی نداشته اند.

جدول ۱- توزیع فراوانی پاسخ های اعضای هیئت علمی در مورد تعریف مناسب از واژه آموزش جامعه پزشکی

در سال ۷۷

درصد	فراوانی	آگاهی
۳۳/۹	۲۰	ضعیف
۱۳/۶	۸	متوسط
۱/۷	۱	درست
۲۲	۱۳	غلط
۲۸/۸	۱۷	بدون جواب
۱۰۰٪	۵۹	جمع

اولویت مشکلات بهداشتی و درمانی کشور مربوط به خود را در نظر می‌گیرد.

یکی از راههای آموزش دانشجویان در این برنامه یادگیری از طریق برخورد با مسأله (Problem-based learning) است که در این روش دانشجو را در موقعیت خاصی نظیر آنچه در آینده شغلی او پیش خواهد آمد قرار می‌دهند و در این روش از افرادی که نقش بیمار را دارند استفاده می‌شود یعنی افرادی که سالم هستند ولی علائم بیماری خاصی را تقلید می‌کنند. در آموزش جامعه نگر مطالب تئوریک بصورت ادغام شده عرضه خواهد شد. یعنی مطالب علوم پایه و بالینی به صورت تلفیق شده و ادغام یافته آموزش داده می‌شود، که در این حالت فراگیر به اهمیت مطالب علوم پایه بیشتر پی خواهد برد.

یادگیری بر اساس نیاز جامعه (Community-based learning) روشی برای دست یافتن به آموزش در جهت نیازهای جامعه است و شامل فعالیتهای آموزشی در سطح جامعه می‌باشد.

توقع عمومی از پزشکی بسیار زیاد است با پا گرفتن توسعه اقتصادی و اجتماعی و سیاسی که امروزه در بسیاری از نقاط جهان رخ نموده است تقاضا برای خدمات بهداشتی افزایش یافته است نقش سنتی پزشک به عنوان یک شفا دهنده، همراه با پیشرفتهای شگرف علم زیست پزشکی، تقاضای وسیعتری را برای خدمات بهداشتی پدید آورده است. اگر چه در آغاز دریافت کنندگان خدمات پزشکی غالباً تابع دریافت خدمات موجود بودند، اما امروزه بهره‌مند شدن از مزایای طب نوین، فعالانه از جانب بیماران در خواست می‌شود و بازار نیز به این تقاضا جواب می‌دهد.

با توجه به مطالب فوق‌الذکر نیاز به تغییر در شیوه آموزش دانشجویان حس می‌گردد تا در جهت مرتفع ساختن نیازهای جامعه و مشکلات جدید تربیت شوند و آموزش ببینند از آنجا که یکی از برنامه‌های پیشنهادی جهت جایگزین کردن به جای روش آموزش سنتی، آموزش جامعه نگر پزشکی می‌باشد و از آنجا که آموزش صحیح دانشجویان به روش آموزش جامعه نگر منوط به میزان آگاهی، عملکرد و نگرش اساتید آنها خواهد بود بر آن شدیم تا مطالعه‌ای جهت

جدول ۱- نشان می‌دهد که ۱/۷ درصد اعضای هیئت علمی تعریف درست آموزش جامعه نگر پزشکی را بیان نموده و ۲۲ درصد آنان تعریف غلط از این واژه ارائه کرده‌اند. ۴۵/۸ درصد اعضای هیئت علمی ارتباط آموزش جامعه نگر پزشکی را با رشته‌های مختلف گروه پزشکی بدرستی بیان نموده‌اند. و فقط ۱۶/۹ درصد اعضای هیئت علمی مقطعی را که آموزش جامعه نگر پزشکی بایستی اجرا شود بدرستی بیان کرده‌اند.

در بررسی پاسخ‌های اعضای هیئت علمی در مورد وجود یا عدم وجود تفاوت بین پزشکی اجتماعی و آموزش جامعه نگر پزشکی مشخص شد که ۴۷/۶٪ جواب درست داده و می‌دانند که بین آن دو تفاوت وجود دارد و (۵۲/۴٪) جواب غلط داده و اظهار کرده‌اند که تفاوتی بین آنها وجود ندارد. در بررسی پاسخهای اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان در مورد اطلاع و یا عدم اطلاع آنها از مرکز یا مراکز اجرای برنامه آموزش جامعه نگر پزشکی مشخص شد که ۷۲/۹٪ آنها از فیلد آموزش اطلاع دارند و ۲۷/۱٪ اطلاعی از فیلد آموزش جامعه نگر ندارند و فقط (۱۸/۶٪) از اعضای هیئت علمی توانسته‌اند که امکانات، نیروهای متخصص و تجهیزات لازم برای اجرای آموزش جامعه نگر پزشکی را بدرستی بیان کنند و جواب درست بدهند.

جدول شماره ۲ - توزیع فراوانی آگاهی اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان در مورد آموزش جامعه نگر پزشکی در سال ۷۷

آگاهی	فراوانی	درصد نسبی	درصد تجمعی
کم	۱۸	۳۰/۵	۳۰/۵
متوسط	۲۲	۳۷/۳	۶۷/۸
زیاد	۱۹	۳۲/۲	۱۰۰
جمع	۵۹	۱۰۰	

جدول ۲- نشان می‌دهد که ۳۷/۳٪ اعضای هیئت علمی آگاهی متوسط از آموزش جامعه نگر پزشکی دارند. همچنین نتایج نشان داد که بیشتر مربیان (۴۵/۴۶٪) از آگاهی زیادی برخوردار بودند در حالیکه بیشتر استادیاران آگاهی متوسط تا کم داشتند. در بررسی پاسخ‌های اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم

پزشکی کردستان در مورد موافقت یا مخالفت آنها با آموزش جامعه نگر، مشخص شد که ۹۱/۵٪ آنها با شیوه آموزش موافق هستند و فقط ۸/۵٪ با آن موافق نمی‌باشند و ۵۹/۳٪ اعضای هیئت علمی معتقدند که دانشجویان آموزش دیده به روش جامعه نگر پزشکی در حل مشکلات بهداشتی به میزان زیاد نسبت به دانشجویان آموزش دیده به روش سنتی موفق تر هستند بعلاوه ۶۶/۱٪ اعضای هیئت علمی میزان تفاوت دانشجویان را در دو روش آموزشی سنتی و جامعه نگر پزشکی کم ذکر کرده‌اند و نگرش کم داشته‌اند و نتایج مربوط به عملکرد اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان در مورد آموزش جامعه نگر پزشکی نشان می‌دهد که ۳۵/۶٪ اعضای هیئت علمی در کارگاه آموزش جامعه نگر شرکت داشته‌اند و ۶۴/۴٪ آنها در کارگاه شرکت نکرده‌اند. میتوان نتیجه گرفت که بیشتر اعضای هیئت علمی در کارگاه شرکت نکرده‌اند.

در بررسی پاسخ‌های اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان به سؤال در رابطه با تشکیل یا کلاس توجیهی برای دانشجویان جهت بیان اهداف و برنامه‌های آموزش جامعه نگر پزشکی مشخص گردید که فقط ۱۰/۲٪ آنان چنین جلسه یا کلاس توجیهی را تشکیل داده‌اند بیشتر آنها در این مورد فعالیتی نداشته‌اند و گروه زنان و زایمان بیشتر از سایر گروهها عملاً در آموزش جامعه نگر پزشکی شرکت داشته‌اند یعنی ۳۸/۵٪ موارد آموزش توسط اساتید زنان و زایمان بوده است (جدول ۳)

جدول شماره ۳- توزیع فراوانی گروههای آموزشی که اعضای هیئت علمی در آنها عملاً در آموزش جامعه نگر پزشکی در سال ۷۷ شرکت نموده‌اند

عملکرد	فراوانی	درصد نسبی	درصد نسبی
اطفال	۳	۲۳	۲۳
داخلی	۲	۱۵/۴	۳۸/۴
زنان و زایمان	۵	۳۸/۵	۷۶/۹
روانپزشکی	۱	۷/۷	۸۴/۶
مختلف	۱	۷/۷	۹۲/۳
بدون جواب	۱	۷/۷	۱۰۰
جمع	۱۳	۱۰۰	—

تحصیلات و مقطع تدریس نیز نتایج مشابه نتایج فوق الذکر داشته است.

بطوریکه براساس سطح تحصیلات، گروههای لیسانس و فوق لیسانس و متخصص و بر اساس رتبه دانشگاهی هم مربیان و هم استاد یاران و بر اساس مقطع تدریس اعضای هیئت علمی در مقطع کارشناسی، دکترا، کاردانی، پزشکی و مختلط تفاوت یادگیری دانشجویان را در دو روش آموزشی فوق الذکر از نظر سطح علمی و حل مشکلات بهداشتی و مهارت بالینی کم توصیف کرده اند که دلیل آن همانطور که ذکر شد عدم آگاهی درست اساتید و مربیان از آموزش جامعه نگر پزشکی است.

همانطور که در فصل نتایج ذکر شد اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان چه براساس رتبه دانشگاهی و چه براساس سطح تحصیلات و مقطع تدریس بیشتر «بدون عملکرد» بودند که شاید علت این مسئله عدم برنامه ریزی از جانب دانشگاه علوم پزشکی کردستان جهت اساتید و مربیان باشد. و همچنین باز بدلیل اینکه در دانشگاه علوم پزشکی کردستان هزینه ها و برنامه ریزیها کاملاً در جهت آموزش سنتی می باشد (مثل سایر دانشگاههای ایران) لذا عملکرد اعضای هیئت علمی در جهت آموزش جامعه نگر کم می باشد و در مجموع درگیری اعضای هیئت علمی با روش آموزشی ضعیف می باشد.

References:

1. مقاله آموزش جامعه نگر پزشکی ترجمه دکتر کامبیز فرقان پرست و دکتر حسین شجاعی
2. World Summit on Medical Education the Changing medical profession EDIN Bu RGH 8-12, August 1993.
3. World federation for me Education Recommendation.
4. Essential and problem based learning H.J. Walton & Mathews, world federation for MED. EDU.

توزیع فراوانی میزان عملکرد اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان در مورد آموزش جامعه نگر پزشکی در سال ۷۷

عملکرد	فراوانی	درصدنسبی	درصد تجمعی
بدون عملکرد	۳۶	۶۱	۶۱
ضعیف	۲۱	۲۰/۳	۸۱/۴
متوسط	۱۱	۱۸/۶	۱۰۰
جمع	۵۹	۱۰۰	

جدول ۴ نشان می دهد که ۶۱٪ اعضای هیئت علمی در مورد آموزش جامعه نگر پزشکی هیچ عملکردی نداشته اند.

بحث:

با توجه به نتایج بدست آمده بیشتر اعضای هیئت علمی در گروه اساتید (استادیاران) آگاهی کم تا متوسط از آموزش جامعه نگر پزشکی داشتند که دلایل احتمالی این سطح آگاهی می تواند یکی عدم تشکیل کارگاه های آموزشی در مورد آموزش جامعه نگر پزشکی از طرف دانشگاه علوم پزشکی کردستان باشد و یکی دیگر از علل این سطح آگاهی شاید عدم اجرای صحیح برنامه های آموزش جامعه نگر پزشکی در درمانگاه ها و مراکز آموزشی باشد.

بیشتر مربیان دارای آگاهی زیادی بودند و در مقایسه با استادیاران آگاهی بیشتری از آموزش جامعه نگر پزشکی داشتند که علت احتمالی این تفاوت سطح آگاهی در بین دو گروه فوق الذکر یکی تماس بیشتر مربیان با قسمت مرکز آموزش جامعه نگر پزشکی می باشد چراکه مربیان نسبت به استادیاران بیشتر وقت آموزشی خود را در دانشگاه می گذرانند. همچنین ۶۶٪ از اعضای هیئت علمی تفاوت یادگیری دانشجویان در دو روش آموزش سنتی و آموزش جامعه نگر پزشکی از نظر سطح علمی - مهارت بالینی و حل مشکلات بهداشتی را در مجموع کم ذکر کرده اند. که علت این نگرش اعضای هیئت علمی شاید عدم آگاهی کامل آنان از برنامه ها و روش اجرای آموزش جامعه نگر پزشکی باشد.

بررسی نگرش اعضای هیئت علمی در مورد آموزش جامعه نگر پزشکی براساس رتبه دانشگاهی، سطح